

Н. С. Рубльова

Католицька церква

КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА – християнська релігійна спільнота. Об'єднує зх. християнство (крім церков, що постали в результаті Реформації), тобто Латин. патріархат (Римо-католицьку Церкву), а також сх. унійні та ін. локал. церкви, які визнають верховенство єпископа Риму (Папи), перебувають у каноніч. спілкуванні з ним та дотримуються єдності у справах віри й церк. дисципліни. Термін «католицька» вживають для означення одного з найголовніших атрибутів Церкви (крім апостольства, єдності і святості) – повноти засобів спасіння, а також її поширення по всій землі. До кін. 4 ст. християнство зберігало єдність, розвиваючись в умовах політ., екон., сусп. і культ. цілісності Рим. імперії; формулювання гол. засад його віровчення завершилося в 4–5 ст., а в 5–6 ст. у перебігу роз'єднання зх. і сх. частин Рим. імперії та завоювання зх. частини варвар. племенами стався його поділ на візантій. – сх. – і лат. – зх. – напрями, з притаман. для кожного з них особливостями теології, літургії, функціонування церк. інституцій, святобливості віруючих та ін. проявів реліг. життя. Церква, що визнавала патріарше зверхництво єпископа Риму і була пов'язана з лат. культурою й мовою, зберегла за собою назву «католицька». Від кін. 6 ст. лат. Церква провадила євангелізацію нових народів і племен по всій території Зх. і Центр. Європи. Духов. підґрунтям для цього слугували ідеї св. Августина (354–430), Бенедикта Нурсійського (бл. 480–547), Папи Григорія I Великого (590–604). Хрещення слов'ян. племен тривало від 7 до 11 ст. Особливо активно воно відбувалося в 2-й пол. 9 ст. завдяки діяльності папських посланців Кирила та Мефодія до Великоморав. князівства. Від 9 до 15 ст. здійснювалася християнізація угорців, скандинав. і балтій. народів. Разом із християнством новонавернені народи переймали і реліг.-духовні традиції лат. Церкви, а також спадщину антич. культури. Розвиток у них освіти, мистецтва і науки відбувався за безпосеред. участі лат. духовенства. Керівним центром лат. Церкви була Церква в Римі – Апостол. Столиці – на чолі з її єпископом – Папою. Після проголошення 1054 взаємної анафемі Константиноп. патріархом Михаїлом I Кируларієм і папським легатом Гумбертом Сільва-Кандідським стався остаточ. розрив єдності Сх. і Зх. Церков. Надалі за Зх. Церквою, яка зберегла канонічну

єдність із Папою Римським, закріпилася назва К. Ц., а за Сх. – Православ. Церква (див. Православ'я). К. Ц. прийняла канони соборів 1-го тис. і від 1123 почала скликати власні, на яких ухвалювали найважливіші рішення каноніч., дисциплінар. і доктринал. характеру. В 11 ст. Папа Григорій VII (1073–85) здійснив реформу, спрямов. на здобуття для себе і всіх наступ. Пап статусу глави не лише Церкви, а й усього християн. світу. Це спричинило опір із боку світських монархів. Проте Апостол. Столиці таки вдалося централізувати церк. упр. і створити багатонац. «республіку Християнську», яка організувала хрестові походи на захоплену арабами у 7–8 ст. Святу Землю (Палестину) і Піреней. п-ів. Від 1198 до 1303 спільноту К. Ц. об'єднували лат. мова та обряд, канонічне право, схоластична культура, а також визнання верховенства Папи та його провідної ролі в сусп. і політ. житті Заходу. В цей період при монастирях і кафедрал. соборах створювали школи, а від поч. 13 ст. – університети. Виникали нові спільноти монахів (чернечі ордени), які відзначалися особливо суворим аскетизмом (зокрема цистерціанців і картузіанців). Діяльність орденів францисканців і [домініканців](#), а також створення інституту інквізиції й оголошення хрестового походу проти єретиків (1208–44) сприяли подоланню неоманіхей. течій (катари, альбігойці) і рухів «євангел. бідності» (вальденси).

Взаємне відчуження Сх. і Зх. Церков не перешкоджало обміну офіц. делегаціями між Римом і окремими митрополіями Константиноп. патріархату, зокрема Київ., та шлюб. зв'язкам православ. князів із правителями катол. держав Європи. Монголо-татар. навала поклала край діяльності заснованої в Києві на поч. 12 ст. катол. місії. В 1-й пол. 14 ст. почалася розбудова ієрархії К. Ц. на руських землях. 14 і 15 ст. стали початком кризи християн. універсалізму, яка спричинила, зокрема, рух за перебудову Церкви за моделлю парламент. держави й зачепила найважливішу інституцію К. Ц. – папство. У результаті конфлікту між королів. владою Франції і Апостол. Престолом Папи опинилися в Авіньйон. полоні (1305–77), а спроба одного з них повернутися до Риму призвела до появи антипап – Великої схизми (1378–1417), яку подолано на Констант. соборі (1414–18). У 1439 на Ферраро-Флорент. соборі укладено унію з Грец. Церквою. Проте вона виявилася нетривалою – невдовзі візант. єпископи відмовилися від своїх підписів під нею. Попри це, рішення цього собору заклали підвалини уній. руху і слугували взірцем для укладення в майбутньому локал. уній, на основі яких створювалися нові сх. катол. Церкви, напр.: Берестей. (1596), Ужгород. (1646) церк. унії тощо. У 15 ст. папство втратило притаманну для нього політ. вагу в християн. світі й перетворилося на одну з італ. держав. Потрапивши під вплив панівних для свого часу культ. та інтелектуал. течій, Папи почали виступати в ролі світських правителів, а не духов. провідників, що призвело до занепаду звичаїв як при їхньому дворі, так і в резиденціях ін. церк. достойників. Характер. рисами К. Ц. стали величезні багатства її інституцій та зацікавленість

духовенства у світських справах, особливо в службі монархам, надмірна кількість священиків і брак у них належної підготовки. В остан. період середньовіччя в церк. життя привнесено потужну містичну складову. Нові можливості для місійної діяльності К. Ц. створили Великі географ. відкриття, разом із тим у цей же період і в Зх. Європі сталися події, які серйозно вплинули на подальшу долю всієї К. Ц. У 16 ст. в Європі постав реформацій. рух, започатк. нові християн. Церкви. Поза сферою впливу К. Ц. опинилися значні тер. Німеччини, Швейцарія, скандинав. країни, Англія, Шотландія, Бранденбург, Пруссія. Протестантизм здобув числен. прихильників також у Франції, Польщі, Чехії, Угорщині й Італії. Досить часто правителі держав запроваджували у своїх країнах протестантизм як держ. релігію всупереч волі підданих і жорстоко карали тих, хто чинив цьому опір. Віросповідний поділ зх. християнства спричинив реліг. війни в Німеччині і Франції.

Протестант. реформація стала серйозним викликом для К. Ц. і тим самим зумовила розвиток у ній цілої низки конструктив. змін – перш за все повернення її священиків і монахів до релігійно-морал. способу життя. Особл. значення для посилення цих змін мав Тридент. собор (1545–47, 1551–52, 1562–63): на ньому уточнено катол. розуміння правди віри, що піддавалася сумніву протестант. реформаторами, видано важливі дисциплінарні декрети, зокрема про створення духов. семінарій; душпастир. обов'язки резиденцій єпископів і настоятелів; єпископ. візитації; укладення шлюбів перед священиком і свідками. Піддаючи осуду помилки реформаторів, Папа й отці собору не називали імена тих, хто ці помилки проголошував, однак цей тактич. хід не дав їм змоги досягти головного – церк. єдність зх. християнства відновити не вдалося. На клопотання Апостол. Столиці до світської влади визнати декрети Тридент. собору першою відгукнулася і зробила це Польща, а потім Іспанія. Однак в ін. країнах визнання відбувалося лише після їхнього схвалення на провінцій. і єпархіал. синодах. Справу Собору і реформ продовжили: Папа Пій V (1566–72) видав рим. Катехизм (1566), Требник (1568) і Служебник (1570); Папа Григорій XIII (1572–85) засновував нунціатури і наук. колегії, видав «Codex iuris canonici» (1580), запровадив новий календар (1582); Папа Сикст V (1585–90) реформував колегію кардиналів (1586) та Рим. курію (1588). Реформуванню К. Ц. сприяло відродження чернецтва, насамперед у роман. країнах (Іспанії, Італії, Франції). Ще до скликання Тридент. собору з'явилися нові спільноти монахів (театинів, [капуцинів](#), барнабитів, сомасків, [єзуїтів](#), боніфратрів), які зосереджувалися на актив. місій., просвіт., наук. і добродійн. діяльності. Собор дав поштовх для заснування чол. і жін. орденів, гол. завданням яких було лікування і догляд за хворими (камільянці, лазаристи, шаритки, урсулини). На виконання декрету Тридент. собору «*Decretum de regularibus et monialibus*» здійснено реорганізацію давніх орденів, зокрема цистерціанців, [бенедиктинців](#), францисканців,

кармелітів.

16–17 ст. були періодом розвитку теол. наук. У душпастир. практиці увага зверталася на поглиблення реліг. життя віруючих шляхом проведення реколекцій (духов. бесід) і нар. місій. Важливим явищем у житті К. Ц. стала теол. дискусія про результативність добродійності. Реформи сприяли появі в різних країнах Європи, Пд. Америки й Азії видатних церк. діячів, згодом вони були проголошені святими. Період між Тридент. собором і Вестфал. миром 1648 та Піреней. угодою 1659 вчені назвали Контрреформацією. Вестфал. мир 1648 підтвердив умови реліг. замирення в Авґсбурзі (1555) і відхилив принцип «чия земля, того й віра». Католич. і протестант. держави взаємно визнали законність існування одні одних. Папа Інокентій X (1644–55) безрезультатно протестував проти таких дій, вбачаючи в цьому поразку К. Ц. на значних тер. Європи і в колоніях Англії та Нідерландів. Однак у європ. політиці настала епоха «інтересів держави», а не Церкви. Правителі країн, зокрема із католич. насел., керувалися винятково екон. й політ. інтересами нац. держав, а не протестами чи настановами Пап. У цей період Папи підтримували Габсбургів, сподіваючись, що таким чином збережуть католицизм у Німеччині, однак правителі країн не зважали на папські інтереси в європ. політиці. Після того, як 1701 бранденбург. електор Фрідріх III Гогенцоллерн зі згоди герман. імператора Леопольда I Габсбург'а посів королів. трон Пруссії (з ім'ям Фрідріх I), вплив К. Ц. звузився до тер. Італії, Франції, Канади, Іспанії й Португалії з колоніями, пд. Голландії, земель, успадк. Австрією, пд.-зх. Німеччини та Польщі. Зі зміцненням абсолютизму в Іспанії, Франції, Австрії, а також у всіх нім. державах їхні правителі дедалі більше практикували цезаропапізм (зосередження у своїх руках і світської, і духов. влади). Конкуруючи між собою за першість у Європі, правителі створювали династичні блоки (Габсбургів, Бурбонів) і втягували у свою боротьбу папство, намагаючись вплинути на вибір глави К. Ц. у вигідному для себе напрямі. Для цього вони використовували право вето на конклаві (каноніч. інститут із обрання Папи). Цим правом скористалися 1644 і 1730 Іспанія, 1650, 1670 і 1758 – Франція, а 1721 і 1903 – Австрія. Церк. справи в цей період склалися в кожній країні по-різному, проте спільною виявилася тенденція до підпорядкування місц. Церкви світській владі з одночас. унезалежненням її від Апостол. Столиці. Прагнення світської влади збіглися з прагненнями церк. ієрархів отримати для своїх Церков широку автономію. Проявом цих тенденцій у Франції було галліканство, у Німеччині – феброніанство, в Австрії – йозефізм. Подібними були дії правителів роман. і бурбон. країн (Португалія, Франція, Іспанія, Королівство обох Сицилій), які 1773 наполягли на ліквідації ордену єзуїтів. Світські абсолютист. монархії обмежували діяльність чернечих орденів і втручалися в їхнє внутр. життя: ліквідовували монастирі, ускладнювали контакти з Апостол. Столицею та її керівними органами, що перебували за межами

держави, забороняли створення нових чернечих спільнот. Попри це, перелік спільнот монахів К. Ц. у цей час поповнився багатьма новими назвами (маріани, пасіоністи, редемптористи, трапісти).

В ході Франц. революції кін. 18 ст. К. Ц. у Франції зазнала переслідувань і руйнування ієрархії. Гоніння досягли Апостол. Столиці й особисто Папи Пія VI (1775–99). Франц. імператор Наполеон I Бонапарт по-своєму облаштував діяльність К. Ц. у Франції й нею завойов. чи їй підпорядк. країнах (Бельгії, Голландії, Італії, Швейцарії, Іспанії, Варшав. герцогстві). Відголоски цих подій призвели до секуляризації і руйнування організац. структур Церкви також у Німеччині. Після завершення війни європ. держав із наполеонів. Францією відповідно до рішень Віден. конгресу 1814–15 було відновлено Церк. державу, а в Німеччині визнано громадян. і політ. рівноправність християн різних віросповідань. 1814 Папа Пій VII (1800–23) відновив діяльність ордену єзуїтів і скликав Конгрес у надзвич. справах Церкви, останній дав поштовх налагодженню політ.-церк. контактів із урядами багатьох держав. 1815–48 під час Реставрації в Зх. Європі здійснено спробу реалізувати середньовічну модель співпраці «вівтаря з тронем». Держави почали проводити політику підпорядкування собі Церкви, а папство її підтримало, вбачаючи в цьому перешкоду реф. і антицерк. ідеям. Консервативні настрої цього періоду поділяли багато видатних католиків і всі понтифіки включно з Пієм IX (1846–78). Це зміцнило морал. авторитет Пап, збільшило повагу до Апостол. Столиці як центру К. Ц.

У 19 ст. Європа залишалася осередком католицизму; межі його поширення на сх. і пн. визначали давні кордони Речі Посполитої, а на Балканах – володіння Австрій. імперії. 1815 в Європі нараховувалося 100 млн католиків, серед них бл. 13 млн (римо-католиків і греко-католиків) на колиш. польс. землях (у кордонах до 1-го поділу Польщі 1772); після 1815 мільйони католиків опинилися на теренах правосл. Рос. імперії. Церк. політика Пап періоду Реставрації спрямов. на упорядкування юрид.-організац. справ локал. Церков, обмеження надмірного втручання з боку держав у їхні справи та забезпечення правової охорони католиків у країнах, де вони були в меншості. Цьому слугувала розпочата Пієм VII політика конкордатів (укладання угод із урядами різних держав щодо правового регулювання становища й діяльності на підпорядк. їм тер. К. Ц., її прав і привілеїв). Нею були охоплені країни Зх. Європи (зокрема протестант. Пруссія), православна Росія (1847), країни Лат. Америки, Азії, Близько Сходу. Зростання авторитету папства також пов'язано із виникненням катол. лібералізму у Франції, Італії та Німеччині (тут католики вийшли переможцями у суперечці щодо змішаних шлюбів). Характер. рисою цього періоду було зацікавлення світських осіб церк. справами, їхня участь у розвитку катол. преси, науки й культури. Від

серед. 19 ст. до 1-ї світової війни К. Ц. посилила централізацію свого упр., активізувала діяльність, спрямовану на розв'язання проблем, що виникли в процесі індустріалізації суспільства і розвитку новіт. культури. Найважливішими подіями в цей період були оголошення 1858 догмату про непорочне зачаття Божої Матері, а також 1-й Ватикан. собор (1879–80), який ухвалив догмат про непомильність Папи у питаннях віри і моралі. Відбувався швидкий розвиток катол. чернечого життя, постали сотні нових орденів (з них до найвідоміших належать салезіанці, кларетини, вербісти, альбертини, служебниці, йосифатки). Об'єднавчі процеси в Італії за відсутності в Церк. держави військ. підтримки з боку Франції (остання зазнала поразки у франко-прус. війні 1870–71) призвели восени 1870 до ліквідації Церк. держави і втрати Папою світської влади. 1871 Пій IX відкинув надані йому парламентом Італії т. зв. гарантовані права (суверенність і особисту недоторканність) й оголосив себе «в'язнем Ватикану». Створ. у багатьох державах нунціатури та папські делегатури представляли Папу перед урядами й місц. єпископатами. 1909 Пій X (1903–14) рекомендував єпископам раз на 5 р. прибувати до Риму і звітувати про діяльність єпархії, тоді ж заснував видання «Acta Apostolicae Sedis», 1910 реорганізував Рим. курію. 1929 статус К. Ц. у Римі вдалося врегулювати: 11 лютого на переговорах між Ватиканом та урядом Італії (Папу представляв кардинал П. Гаспаррі, а короля Італії – прем'єр-міністр Б. Муссоліні) було підписано Латеран. угоди, згідно з якими на тер. Риму постала місто-держава [Ватикан](#) і відновлена світська влада Папи.

Під час 2-ї світової війни, періоду протистояння СРСР і США, бурхливих подій на тер. колиш. Югославії та в ін. гарячих зонах планети Апостол. Престол послідовно провадив незалежну, дистанційов. від інтересів окремих держав і народів політику і цим здобув репутацію реліг. і морал. сили, яка чинить опір переслідуванню за віросповідною, нац. і расовою ознаками, виступає з мирними ініціативами в залагоджуванні зброй. конфліктів, надає допомогу насел., яке потерпіло від воєн і стихій. лих.

За усіх понтифікатів 20 ст. Ватикан не раз відгукувався на найважливіші події в житті українського народу. Зокрема Папа [Бенедикт XV](#) (1914–22) був ініціатором надання гуманітар. допомоги насел. України, яке потерпало від наслідків 1-ї світ. і громадян. воєн та екон. експериментів рад. влади, Пій XI (1922–39) засудив політику держ. атеїзму, переслідування Церкви та віруючих у СРСР, Пій XII (1939–58) виступив на захист УГКЦ, яку ліквідовано на Львівському соборі 1946, [Іван XXIII](#) (1958–63), Павло VI (1963–78) та [Іван-Павло II](#) (1978–2005) намагалися врегулювати становище католиків в УРСР засобами дипломатії. 1989 із налагодженням офіц. відносин Ватикану з СРСР відбулася легалізація діяльності УГКЦ. Процеси відновлення структур К. Ц. і реліг. життя католиків в Україні активізувалися після розпаду СРСР, проголошення Україною незалежності і

встановлення 1992 дипломатич. відносин з Апостол. Столицею. 2001 відбувся перший в історії візит Папи Римського Івана-Павла II до України.

Нині К. Ц. є найчисленнішою християн. конфесією. На поч. 2003 в її складі було патріархатів, 2 верхов. архієпископства, 520 митрополій, 78 архієпархій, 2131 єпархія, 49 територіал. прелатур, 12 територіал. абатств, 26 апостол. екзархатів, 35 військ. ординаріатів, 1 персонал. прелатура, 78 апостол. вікаріатів, 46 апостол. префектур, 7 апостол. адміністратур, 1 персонал. апостол. адміністрація, 11 церк. місій, 9 патріарших екзархатів, 3 архієпископ. екзархати, 112 єпископ. конференцій. На службі К. Ц. перебували понад 4,5 тис. єпископів, 405 тис. священників, 55 тис. ченців, 801 тис. черниць, 126 тис. 365 світських місіонерів і 2 млн 641 тис. учителів основ віри.

На всіх континентах, окрім Європи, зберігається тенденція до зростання чисельності католиків. 2004-05 їхня кількість зросла від 1 млрд 98 млн до 1 млрд 115 млн (це понад 17 % від заг. чисельності людства), половина з них мешкає в Пн. і Пд. Америках, понад 25 % - у європ. країнах, бл. 15 % - в Африці, решта - в Азії та Океанії. Духовенство К. Ц. станом на січень 2006 налічувало понад 406 тис. осіб, з яких бл. половини - вихідці з Європи, третина - з Амер. континентів, понад 20 % - представники народів Азії та Океанії. 19 квітня 2005 новим Папою Римським обрано кардинала Йозефа Ратцінгера, який узяв [Бенедикт XVI](#)

Католицька Церква в Україні. Християнство серед сх.-слов'ян. племен поширювали місіонери різних Церков. У домонгол. часи місійна діяльність лат. Церкви на руських землях особл. успіхів не мала. 961 візит до Києва катол. єпископа Адалберта Маґдебурзького, який мав намір заснувати там єпархію, завершився невдачею через недоброзичливе ставлення до християнства київ. князя Святослава Ігоровича. 978 київ. князь Ярополк Святославич прийняв у Києві послів Папи Бенедикта VII, однак подальшого розвитку ці контакти не набули. Для офіц. хрещення Київ. Русі київ. князь Володимир Святославич наприкінці 980-х рр. обрав сх. обряд. Взаємне відчуження Сх. і Зх. Церков не перешкодило ні подальшому обміну офіц. делегаціями між Києвом і Римом, ні родичанню руських князів із правителями катол. держав Європи, хоча київ. князь Ярослав Мудрий і не дав дозволу посланцеві Папи Бенедикта VIII єпископу Алексієві створити на Русі організац. структуру К. Ц. Лише на поч. 12 ст. у Києві засн. катол. місію. Спробам започаткувати на Русі лат. ієрархію, поновленим у 1-й пол. 13 ст. польс. ченцями-домініканцями, поклала край монголо-татар. навала.

Розбудова Церкви лат. обряду на руських землях розпочалася в 1-й пол. 14 ст. Були номіновані єпископи для Києва (1320), Перемишля (до 1353; нині Польща), Володимира (1358; нині Володимир-Волинський Волин. обл.),

Львова (1359), Холма (1359; нині Польща), Кам'янця (після 1379; нині Кам'янець-Подільський Хмельн. обл.). 1367 постала перша на Русі лат. Галиц. митрополія (1412 перенес. до Львова).

Розвиток на укр. землях К. Ц. (за пізнішою термінологією римо-католического) посилювався після їхнього входження до складу Великого князівства Литовського. Бл. 1405 у Києві постав катол. кафедрал. собор, збудований королем польс. і верхов. князем литов. Владиславом II Ягайлом; катол. храми з'явилися у багатьох укр. містах. Особливо наполегливо поширювали католицизм на укр. землях польс. чернечі ордени. Одним із результатів укладення Берестей. церк. унії 1596 стало виникнення унійної Церкви (пізніше дістала назву греко-католического; див. Українська греко-католицька Церква). Після приєднання частини правобереж. укр. земель унаслідок трьох поділів Польщі (1772, 1793, 1795) до Рос. імперії на Київщині, Волині та Поділлі мешкало бл. 240 тис. римо-католиків. Відбулася реорганізація РКЦ, спричинена уряд. заходами антипольс. і антикатолического спрямування. 1795 імператриця Катерина II без погодження з Рим. курією скасувала Київ. єпархію К. Ц. Від 1798 всі римо-католическі єпархії на теренах Рос. імперії підпорядковано Могильов. митрополії, а їхні межі пристосовано до кордонів губерній. 1839 указом імператора Миколи I ліквідовано унію. Також закрито катол. монастирі, навч. заклади та багато костелів (частину з них передано православ. Церкві). Ліквідаційні заходи призупинено після укладення 1847 конкордату між Росією та Апостол. Престолом. 1848 у Херсоні створ. єпархію К. Ц. для обслуговування нім. колоністів – католиків Пд. Рос. імперії (1852 перенесена до Тирасполя, 1856 – до Саратова, нині РФ). Після польс. повстання 1863–64 указом імператора Олександра II у 1866 ліквідовано Кам'янец. єпархію К. Ц. Римо-католическе духовенство зазнало утисків. Наприкінці 19 ст. на Правобереж. Україні мешкало 656 тис. римо-католиків, що становило бл. 7 % усього населення.

На укр. землях, що увійшли до складу Австрії (від 1867 – Австро-Угорщина), кордони церк. адм. одиниць також пристосовано до державних. Після 1815 у Львові діяли: римо-католическа митрополія з єпархіями в Перемишлі і Тарнові (нині Польща); греко-католическа митрополія з єпархіями в Перемишлі і Станіславі (нині Івано-Франківськ); а також вірмено-католическа архієпархія (див. [Вірмено-католицька Церква](#)). Греко-католическа Церква в Галичині в 19 ст. пережила добу відродження. Напередодні 1-ї світової війни у Львів. римо-католическа архієпархія нараховувалося 387 парафій і понад 1 млн віруючих, у Перемишл. римо-католическа єпархія – 315 парафій і 1 млн 200 тис. віруючих.

У 1920–30-х рр. на укр. землях, що перебували в складі СРСР, унаслідок застосов. державою ліквідацій. заходів, чисельність римо-католических парафій

скоротилася з 332-х, зареєстров. 1925, до 5-ти у 1937. Римо-католическе духовенство зазнало репресій, структуру РКЦ зруйновано. На зах.-укр. землях К. Ц. діяла за сприятливих умов конкордату, уклад. 1925 Польщею з Апостол. Престолом. Напередодні 2-ї світової війни тут нараховувалося 490 римо-католических парафій і понад 2,5 млн віруючих; УГКЦ мала 2491 парафію і 3,6 млн віруючих. У період окупації УРСР гітлерів. військами РКЦ провадила серед місц. насел. місійну працю всупереч забороні властей. 1946 рад. влада організувала у Львові собор УГКЦ, який скасував Берестей. церк. унію. Наприкінці 1940-х - поч. 1950-х рр. структура РКЦ у зах. регіоні УРСР занепала внаслідок переселення поляків до Польщі та репресивно-обмежувал. заходів властей. На Зах. УРСР лишалися діючими лише 13 костелів, більшість із них, однак, також закрито наприкінці 1950-х - поч. 1960-х рр. У 1980 в УРСР діяло 98 парафій РКЦ. Унаслідок лібералізації держ. політики наприкінці 1980-х рр. розпочалося відродження К. Ц. у СРСР. 1991 в Україні налічувалося 452 парафії РКЦ. 1991 Апостол. Престол запровадив в Україні ієрархії РКЦ і УГКЦ.

Мережа РКЦ в Україні складається з 1 архидієцезії - Львівської й 6 дієцезій (Київсько-Житомирської, Кам'янець-Подільської, Луцької, Мукачівської, Харківсько-Запорізької та Одесько-Сімферопольської). Очолює РКЦ в Україні Львів. архієпископ, митрополит Мокшицький. У римо-католических парафіях України пастир. місію виконують бл. 500 священників; чисельність пастви РКЦ в Україні на 2005 становила понад 1 млн осіб. УГКЦ є найбільшою сх. К. Ц., об'єднує 5,5 млн віруючих. На поч. 2006 у складі Києво-Галицького Верховного архієпископства УГКЦ діяло на території України: 2 архієпархії - Київська і Львівська, 7 єпархій та 2 екзархати (Донецько-Харківський та Одесько-Кримський); за кордоном: 3 митрополії - Перемишльсько-Варшавська (Польща), Філадельфійська (США), Вінніпезька (Канада), 3 єпархії - для українців-католиків у Австралії, Новій Зеландії та Океанії, Аргентині, Бразилії, 3 апостол. екзархати - у Великій Британії, Німеччині та Скандинавії, Франції та країнах Бенілюкс і Швейцарії, 1 вікаріат - у Румунії. Очолює УГКЦ Верховний архієпископ Києво-Галицький С. Шевчук. 21 серпня 2005 резиденцію глави УГКЦ перенесено зі Львова до Києва. Мукачівська єпархія Греко-Католическої Церкви з осідком в Ужгороді має автоном. статус, перебуває в підпорядкуванні Апостол. нунціатури в Україні.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. W. Abraham. Powstanie organizacji Kościoła łacińskiego na Rusi. Lwów, 1904. T. 1;
2. Вінтер Е. Візантія та Рим у боротьбі за Україну (955-1939). Прага, 1944;
3. Чубатий М. Історія християнства на Русі-Україні. Рим; Нью-Йорк, 1965. Т. 1;
4. Z. Zieliński. Papieństwo i papieży dwóch ostatnich wieków (1775-1978). Warszawa, 1983;
5. Хома І., о. Апостольський престіл і Україна, 1919-1922 рр. Рим, 1987;
6. Брайчевский М. Ю. Утверждение христианства на Руси. К., 1989;
7. Хома І., о. Нарис історії Вселенської Церкви. Рим, 1990;
8. Л., 1995;
9. Skalski T., ks. Terror i cierpienie: Kościół katolicki na Ukrainie 1900-1932: Wspomnienia. Lublin; Rzym; Lwów, 1995;
10. Рубльова Н. Невідома ділянка «антирелігійного фронту»: Боротьба владних структур УСРР проти Римсько-католицької церкви, 1920-ті рр. // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 1998. № 1/2(6/7); Карлов Ю. Е. Советская дипломатия и Ватикан в 1917-1924 гг. // Новая и новейшая история. 1999. № 1;
11. Рубльова Н. Ліквідація в Україні ієрархії Римо-католицької церкви (кінець 1917-1937 рр.) // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2000. № 2/4(13/15); Гентош Л. Дипломатичні контакти Української Народної Республіки з Апостольською столицею в 1919-1921 рр. у контексті східної політики Римської курії // Україна модерна. 2000. Ч. 4-5;
12. Nowe Annuario Pontificio na rok 2002 // L'Osservatore Romano. 2002. № 4(242); Annuario Pontificio 2007 // Там само. 2007. № 3(291).

Бібліографічний опис:

Католицька церква / Н. С. Рубльова // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. - К. : Інститут енциклопедичних

досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-11082>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України

([докладніше](#)).